

Täysistunto

Torstai 14.11.2024 klo 16.00—19.35

5. Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunnan toimintakertomus 2023

Kertomus K 1/2024 vp

Valiokunnan mietintö UaVM 6/2024 vp

Ainoa käsittely

Puhemies Jussi Halla-aho: Ainoaan käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 5. asia. Käsittelyn pohjana on ulkoasiainvaliokunnan mietintö UaVM 6/2024 vp. Nyt päätetään kannanotosta kertomuksen johdosta. — Keskustelu. Valiokunnan puheenjohtaja, edustaja Kiljunen, olkaa hyvä.

Keskustelu

17.43 **Kimmo Kiljunen sd** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tämä on aina eduskunnassa se historiallinen hetki, kerran vuodessa tämä koittaa, jolloin me käymme lävitse näitä kansainvälisiä järjestöjä, joissa eduskunta, kansanedustajat ovat edustettuina, tekevät erittäin palkitsevaa ja isoa työtä näissä parlamentaarisisissa elimissä, joita on ennen kaikkea nyt tässä tapauksessa nämä kolme, jotka meillä ovat esityslistalla olevia asioita: Pohjoismaiden neuvosto, jonne Suomi liittyi 1955, sitten on Etyjin parlamentaarinen yleiskokous, johon Suomi liittyi Etyj-järjestöä ja tätä yleiskokousta perustettaessa 90-luvun alussa, ja sittemmin myöskin Euroopan neuvosto. Eli näiden kolmen merkittävän eurooppalaisen parlamentaarisen yhteistyöelimen raportit tässä nyt meillä ovat saatavilla. Ja vaikka tämä on juuri se hetki, jolloin me voisimme nyt keskustella tästä kansainvälisestä tilanteesta ja tästä työstä, mitä arvokkaasti myöskin suomalaiset tekevät, ovat kokoukset sitten Strasbourgissa, Wienissä tai Pohjolan eri kulmilla, niin tälläkin kerralla on kyseessä sama tilanne, joka on ollut aikaisemminkin, että sali on aika tyhjä tässä keskustelussa siitä huolimatta, että edustajat toimivat näissä.

Tällä johdannolla otetaan tämä ensimmäinen näistä vuosikertomuksista, joka on Pohjoismaiden neuvoston.

Pohjoismaiden neuvosto on ollut niitä runko-organisaatioita, joihin Suomi liittyi pikkuisen jälkijättöisesti. Neuvosto perustettiin jo 1952. Suomi meni 1955 mukaan, ja siinä oli dilemmana Suomella erityisesti tämä, että me yritimme välttää sitä, että joutuisimme keskustelemaan erityisesti ulko- ja turvallisuuspoliittisista kysymyksistä millään kansainvälisillä foorumeilla, jotka sitoisivat sitten sen hankalan tilanteen, missä Suomi siinä kohdassa koki olevansa, jolloin vältettiin myöskin Pohjoismaiden neuvoston puitteissa käsittelemästä näitä asioita itse asiassa aina 90-luvun alkuun asti.

Nyt turvallisuuspoliittinen keskustelu on tullut erittäin vahvasti esille Pohjoismaiden neuvostossa, ja tässä meidän valiokuntamme mietinnössäkin korostetaan juuri sitä, että kun tämä Helsingin sopimus, joka on se pohja-asiakirja pohjoismaiselle yhteistyölle, on tä-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 116/2024 vp

hän saakka ikään kuin väljästi jättänyt pois turvallisuuspoliittisten kannanmuodostusten tapahtumisen Pohjoismaiden neuvoston työssä, vaikka sitä tosiasiaassa tapahtuu, niin nyt sitä oltaisiin päivittämässä. Uskon, että ainakin valiokuntamme kanta on tässä, että tälle päivitystyölle on paikkansa monestakin kulmasta. Yksi kulma on myöskin se, että kaikki me viisi Pohjoismaata mukaan lukien itsehallintoalueet olemme osa Pohjois-Atlantin puolustusliittoa eli Natoa, ja sitäkin kautta tässä on synergiaetua, että me pystyisimme tälläkin foorumilla, joka on Pohjolan oma foorumi, käymään turvallisuuspoliittista keskustelua ja nimenomaan pitämään mielessä laajan turvallisuuskäsitteen, ei pelkästään tämän asevaraisen, voimapolitiittisen, todellisuuden, johon me joudumme tietenkin reagoimaan, vaan laajan kulman.

Toinen iso teema, joka nimenomaan Pohjoismaiden neuvoston työssä raportointikaudella on ollut esillä, on ollut tämä vihreän siirtymän tukeminen. Se, jos mikä, on myöskin Pohjolle yhteinen teema, iso teema, ja asia, jota voidaan viedä. Olemme olleet pitkälti edelläkävijöitä Kioton sopimuksen osalta koko Euroopan unioninkin puitteissa, mutta Pohjola erityisesti on näissä asioissa ollut yksi linjan näyttäjä maailmanlaajuisesti ja myöskin saanut siinä saavutuksia, joten on hyvin järkevää, että Pohjoismaiden neuvostokin tähän puoleen on kiinnittänyt huomiota.

Yhtenä isona teemana siellä on myöskin nuoret sukupolvet. Minä edustan iäkkäämpiä sukupolvia, ja osaan antaa sen suuren arvon, mikä myöskin nuoriin sukupolviin ja heidän tarpeisiinsa liittyy. Pohjola on yhtenäinen työssäkäyntialue, liikkumisrajoituksista vapaata integraatiota täällä on harrastettu jo paljon pidempään ja aikaisemmin kuin single market eli Euroopan unionin tasolla tapahtunut sisämarkkinaintegraatio oli edes olemassakaan. Tässä suhteessa olemme täällä olleet tiennäyttäjiä, ja erittäin hyvä näin.

Joissakin yhteyksissä saattaa tulla keskusteluissa vähän esille se, että tämä Pohjoismaiden neuvoston työ ulottuu myöskin muihin alueellisiin yhteistyöjärjestöihin. Yksi semmoinen kulma on ilman muuta Baltic Assembly, Baltian maiden yhteistyö, ja siinähan on yhteistyöasiakirjat, yhteistyöjärjestelyt, olemassa Baltian maiden neuvoston ja Pohjoismaiden neuvoston välillä, joka on sinänsä arvokas asia. Joskus on myöskin heitetty sitä kysymystä esille, pitäisikö balttien tulla osaksi tätä Pohjoismaiden neuvoston työtä. Sitähän näissäkin yhteyksissä aikaisemmin on täällä arvioitu, ja on ehkä päädytty siihen ratkaisuun, että ehkä sitten kuitenkin tämä integriteetti on vielä sen kaltainen, että Pohjola, Pohjoismaat, on oma kokonaisuus, baltit omansa, ja sitten NB8-ryhmän kautta on harjoitettu tätä vuorovaikutusta, josta puhemieskin on hyvin tietoinen ja ollut mukana näissä prosesseissa. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Kokko, olkaa hyvä.

17.48 Jani Kokko sd: Arvoisa puhemies! Täytyy yhtyä tuohon ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtajan toteamukseen siitä, että nyt kun ulko- ja turvallisuuspolitiikasta keskustellaan ja nimenomaan kansanedustajien mahdollisuudesta vaikuttaa näissä kansainvälisissä järjestöissä, niin sali on todellakin valitettavan tyhjä. Olisi tietysti aina hyvä, että näissäkin keskusteluissa aktiivisesti oltaisiin mukana, niin että pystyttäisiin myös ulospäin vahvemmin perustelemaan ja näyttämään sitä roolia, mitä kansainvälinen yhteistyö merkitsee myös kansanedustajien työssä, että kansalaiset saisivat ehkä sitten totuudenmukaisemman kuvan siitä, mihinkä niitä verorahoja näissä organisaatioissa ja kansanedustajien osallis-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 116/2024 vp

tuessa kokouksiin käytetään, kun iltapäivälehdissä se näkökulma saattaa välillä olla hyvinkin toisenlainen.

Mutta, arvoisa puhemies, erityisesti näin Pohjoismaiden neuvoston valtuuskunnan jäsenenä on ollut hienoa huomata, mitenkä siirtymä nimenomaan tähän ulko- ja turvallisuuspolitiikan huomioimiseen on tapahtunut nopeasti Pohjoismaiden neuvostossa. Kuten valiokunnan puheenjohtajakin hyvin kuvasi, niin sehän on ollut vuosikymmenien ajan enemmän koulutukseen, talouteen, tulliratkaisuihin, kulttuuriin, tällaiseen yhteistyöhön enenevässä määrin keskittyvä ja ulko- ja turvallisuuspoliittiset näkökulmat ovat jääneet pienemmälle huomiolle. Mutta nyt erityisesti, kun olemme kaikki saman puolustusliiton jäseniä, turvallisuus on luontaista ottaa esille. Tässä toimintakertomuksessakin jo hyvin on nostettu niitä teemoja ja keskusteluita esille, mitä Pohjoismaiden neuvostossa on turvallisuuden osalta käyty, ehkä konkreettisena nimenomaisesti Pohjolan sotilaallisen liikkuvuuden ja näiden esteiden poistaminen. Varsinkin Norja, Ruotsi ja Suomi ovat tässä suhteessa yhtä toiminta-aluetta, jos puhutaan sotilaallisesta liikkuvuudesta ja siitä, minkälaisia infrastruktuuriparannuksia valtioiden välillä on syytä tehdä. Tähän on myös Pohjoismaiden neuvoston valiokunnissa keskitytty hyvin vahvasti, ja se on ollut erittäin hyvä asia.

Toinen keskeinen näkökulma on nimenomaisesti tämä Helsingin sopimuksen päivittäminen — ei pelkästään sen takia, mitenkä tämä kolmen itsehallintoalueen rooli tulevaisuudessa määritellään, vaan nimenomaan myös turvallisuuspolitiikan huomioimiseksi ihan tässä Pohjoismaiden neuvoston niin sanotussa perussopimuksessa. Se on hyvä, että se päivittystyö, mikä viime vuonna on käynnistetty, on tänä vuonna edennyt vauhdikkaasti, ja toivottavasti myös nyt sitten ministerineuvosto ottaa nämä Pohjoismaiden neuvoston huomiot erittäin vakavasti, kun sitten Helsingin sopimuksen päivittämiseen ryhdytään tältä osin.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Väyrynen, olkaa hyvä.

17.51 Ville Väyrynen kok: Kiitos, arvoisa puhemies! Yhdyn oikeastaan näihin kahteen edelliseen puheenvuoroon siinä mielessä, että on oikeastaan harmi, että ollaan näin vähälukuisena paikalla. Mutta koen ehkä Suomen valtuuskunnan puheenjohtajana velvollisuudeksi ilmaista siitä tyytyväisyyden, että valtuuskunta onneksi on kyllä ollut aktiivinen itse työssä sekä täällä kansallisesti että ihan neuvoston tiimoilta sekä puolueyhymissä, erilaisissa vaikuttamistoimielimissä, rajaestetyössä ja varsinkin tämän mainitun Helsingin sopimuksen päivittämisen yhteydessä.

Tässä valiokunnan mietinnössä tuli oikeastaan aika lailla iso kuva selväksi. Ihan muutama sana tästä valiokunnan käytännön työstä ja ehkä enemmän kuluvasta vuodesta ja sitten pikkuisen tulevaisuudestakin.

Kuluvan vuoden puheenjohtajamaa on Pohjoismaiden neuvostossa ollut Islanti, ja kuten perinteisiin kuuluu, niin puheenjohtajamaa pitää sitten syksyllä täysistunnon, joka oli tässä edellisen kuun vaihteessa Reykjavíkissa. Siellä pääteimana olivat arktisen alueen turvallisuus, varautuminen ja tämä moneen kertaan mainittu Helsingin sopimus, jonka prosessista muutama sana.

Oikeastaan, kuten edustaja Kokko äsken hyvin avasikin, jossain vaiheessa tuntui, että tämä itsehallintoalueitten asema olisi jollakin lailla ollut päällimmäisenä teimana, mutta siellä oli äärettömän monta kokonaan uutta artiklaa, päivityksiä liittyen puolustuspolitiikkaan, turvallisuuteen, ympäristöön, varautumiseen, jotka kaikki vietiin aika lailla yksimie-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 116/2024 vp

lisesti läpi. Niin kuin sanottu, edellinen päivitys on vuodelta 95, ja geopolittinen ote tästä maailmasta on muuttunut moneen kertaan sen jälkeen, niin että siinä mielessä erittäin hyvä, että tämä prosessi on saatu eteenpäin.

Suomen valtuuskunnalle jonkun verran ylimääräistä työtä aiheutti nimenomaan tämä viime vaiheen keskustelu itsehallintoalueitten tilanteesta, mutta siihenkin löydettiin sitten kaikkia tyydyttävä kompromissiratkaisu Reykjavíkissa ja saatiin yksimielisenä sitten siirrettyä tämä valmistelutyö sinne, minne sen seuraavana kuuluu mennäkin, eli Pohjoismaiden hallituksille ja ministerineuvostoon.

Suomen kannalta oikeastaan merkittävää on nyt se, että ensi vuonna on puheenjohtajuusvuosi ministerineuvostossa ja sitten seuraavana vuonna taas Pohjoismaiden neuvostossa, jolloin tänne tulee täysistunto suhteellisen isona tapahtumana. Pääministeri Orpo julkaisikin tuossa Reykjavíkin istunnon yhteydessä ministerineuvoston puheenjohtajuuskauden ohjelman, ja itse Pohjoismaiden neuvoston puheenjohtajuusohjelmaa ruvetaan valmistelevaan jo tulevilla viikoilla täällä meillä eduskunnassa, niin että siinäkin mielessä työ on käynnissä.

Kaiken kaikkiaan on erittäin tärkeää, että viisi valtiota, mukaan lukien kaikki itsehallintoalueet, pysyvät yhtenäisenä. Ja jos ajatellaan tätä geopolittista tilannetta, mihin monta kertaa viitataan, niin näinä aikoina on entistä tärkeämpää, että oikeasti kaikki kahdeksan aluetta pysyvät tässä työssä mukana motivoituneina ja tyytyväisinä. Kaikki luotto siihen on, ja uskon, että voidaan katsoa myös tuleviin vuosiin hyvin positiivisin mielin. — Kiitos tästä.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Skinnari, olkaa hyvä.

17.54 Ville Skinnari sd: Arvoisa puhemies! Kiitos, ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja ja kollegat, hyvistä alustuksista.

Pohjoismaiden neuvosto ja Pohjoismaat — kun tässä nyt näin entisenä Pohjoismaiden neuvoston jäsenenäkin ja muutenkin katsoo tätä kertomusta, niin äärettömän tärkeitä asioita. Ehkä kolme huomiota:

Ensinnäkin tämä iso kuva, joka on selkeästi tietysti Norjan johdolla ollut sitä, että katsotaan nyt kokonaisturvallisuutta. Pohjoismaat on maailman kymmenenneksi suurin talous. Mutta samalla: mitä voidaan tehdä yhdessä ja enemmän?

Sitten tähän liittyy toinen huomioni, että on hyvä, että ulko- ja turvallisuuspolitiikka nousee ja sen pitääkin nousta keskiöön, mutta ei pidä unohtaa niitä asioita, mitä olemme pitkään kehittäneet: liikenneyhteydet, työmarkkinat, elinkeinot ja niin edelleen. Kaikkea tätä pitää tehdä yhteisesti.

Arvoisa puhemies! Tässä minä tulen oikeastaan tähän kolmanteen asiaan, joka liittyy juuri tähän kokonaisturvallisuuskokonaisuuden konseptina kehittämiseen. Sen omistajuus ei nyt oikein ole löytynyt, ja se ei ole kansallinen asia — vai onko? Minä olisin toivonut esimerkiksi, nyt kun hallitukset tapasivat, että Suomen ja Ruotsin välillä olisi sovittu konkreettisia askelmerkkejä, konkreettista omistajuutta, työnjakoa eri pääkaupunkien välillä. Se voidaan laittaa sinne ministereiden tasolle, mutta siihen täytyy sitouttaa, ja, arvoisa puhemies, minun mielestäni sen tulisi olla pääministeritasolla. Näin se on joskus ollut, ja silloin se on toiminut, silloin siihen on sitouduttu.

Lopuksi, puhemies, tämä digitaalinen Pohjola -kokonaisuus. Minä toivon, että se nostetaan nyt ihan uudella tavalla esille, koska siinä Pohjoismaat johtavat koko maailmaa, koko

Pöytäkirjan asiakohta PTK 116/2024 vp

Eurooppaa. Se olisi avaus, eikä edes uusi avaus, mitä Suomen kannattaa pitää esillä. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Peltonen, olkaa hyvä.

17.56 Eemeli Peltonen sd: Arvoisa puhemies! Yhdyn kyllä siihen huoleen, jonka edustaja Kiljunen esittelypuheenvuorossaan toi esille, että tässä salissa on kovin hiljaista silloin, kun on mahdollisuus keskustella meidän kansainvälisten järjestöjen tärkeistä toimintakeromuksista. Näistä kertomuksista avautuu ikkuna näiden kansainvälisten järjestöjen toimintaan ja siihen kansainväliseen yhteistyöhön, johon Suomikin omalla tärkeällä panoksellaan osallistuu.

Juuri tässä ajassa, jossa sota riehuu Euroopassa ei niin kovin kaukana Suomesta, Lähi-itä on varsinaisessa kriisin kierteessä, ilmastonmuutos herättää laajaa huolta, tarvitaan enemmän ja syvempää kansainvälistä yhteistyötä valtioiden välillä rauhan, turvallisuuden ja myöskin vakauden rakentamiseksi kansakuntien kesken niin täällä Euroopassa kuin maailmassa laajemminkin.

En itse ole Pohjoismaiden neuvoston valtuuskunnan jäsen, mutta kyllä tämän työn arvon tunnistan ja tunnistan järjestön tärkeän työn arvon. Olkoon tämä puheenvuorokin yksi osoitus tässä salissa siitä, että kyllä meitä valtuuskunnan ulkopuolisiakin edustajia tämän järjestön toiminta kiinnostaa ja me myös sitä seuraamme omalta osaltamme ja omalla panoksellamme.

Suomella on paljon annettavaa Pohjoismaiden neuvoston toiminnassa, mutta Suomella on myös paljon opittavaa. Täällä eduskunnassa ja sen valiokunnissa siinä arjessahan Pohjoismaiden neuvosto näkyy ennen kaikkea sen antamien suositusten kautta. Näitä suosituksiahan annetaan tänne eduskuntaan vuosittain. Ne tulevat valiokunnissa käsittelyyn tiedoksi, ja niihin pääsemme valiokuntatyön kautta tutustumaan. Olen itsekkin nyt hallintovaliokunnan ja lakivaliokunnan kautta päässyt tutustumaan näihin suosituksiin, joita Pohjoismaiden neuvosto on sitten meille tänne kansallisesti antanut, ja ne ovat kyllä erittäin arvokkaita. Niiden avulla me pystymme laajentamaan sitä meidän omaa kansallista näkökulmaamme, katsomaan sitä, miten muissa Pohjoismaissa näitä asioita on ratkottu, minkä tyyppisiä ongelmia olemme yhdessä löytäneet, minkä tyyppisiä ongelmia olemme yhdessä nostaneet esiin ja mihin tahdomme sitten yhtenäisenä Pohjolana etsittävän ratkaisuja.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Kiljunen.

17.59 Kimmo Kiljunen sd: Arvoisa rouva puhemies! Tässä oli erittäin hyviä puheenvuoroja, ja kun edustaja Väyrynen on tässä vielä paikalla ja hän viittasi omassa, painavassa puheenvuorossaan myöskin tähän Helsingin sopimukseen ja sen uusimistarpeisiin, ja totesitte, että te seuraatte huolella sitä Pohjoismaiden neuvoston puitteissa, niin kuin pitääkin, niin siinä on yksi kohta, joka on ilmeisen ristiriitoja synnyttänyt. En tiedä, onko se ”ristiriitoja synnyttänyt” väärä termi, mutta tässä meidän valiokuntamietinnössämme, mikä me tästä tehtiin, kiinnitimme siihen huomiota, että siellä taitaa yksi asia olla vielä avoimena, ja se on näiden itsehallintoalueiden aseman määrittely. Niiden määrittely itse sopimusteksteissä, miten se näyttäytyy, ja sitten myöskin se, mikä mandaatti tälle itsehallinnolle annetaan. Senhän me kaikki tunnistamme, että tämä on harvinainen alueellinen yhteenliittymä, jossa itsehallintoalueille on annettu aito rooli, ja jos voi sanoa, niin Ahvenanmaakin, joka

Pöytäkirjan asiakohta PTK 116/2024 vp

on yksi näistä itsehallintoalueista, varsinaisesti kukoistaa tässä pohjoismaisessa perheessä lippuineen, olemuksineen, toimintamuotoineen ja identiteetteineen, mitä siinä on osana suvereenia Suomen tasavaltaa. Samahan on tietysti sitten Färsaarten ja Grönlannin asema, jotka ovat sitten osin debatin alla ehkä Tanskan sisällä enemmän kuin missään muualla, eivätkä ne varmaankaan itse tässä Helsingin sopimuksen tarkistuksessa tule välttämättä esille. Tästä olisin mielelläni teiltä kuullut hieman, osaatteko sitä vähän arvioida, koska sillä on se liippauskohtansa myöskin Suomeen ja meidän järjestelyihimme Ahvenanmaahan liittyen.

Toinen huomio, arvoisa puhemies, jonka tekisin näin yleisesti ottaen: Pohjoismaista yhteistyön mallia on monesti kansainvälisesti ihailtu ja pidetty hienona alueellisena tapana integroitua ja poistaa niitä jakolinjoja, joita täällä historiassa joskus aikoinaan on ollut — mennään siis kauas taakse historiaan, mutta on ollut, ja ne ovat jo kaikki ratkenneet ja monella tavalla tämä on integroitunut yhdeksi perheeksi, joka esiintyy myöskin kansainvälisissä yhteisöissä jatkuvasti yksituumaisesti ja myöskin tässä Nato-keskustelussa, jota me olemme viimeksi täällä käyneet, on todettu, kuinka tärkeää Nato-profiilissamme on pohjoismainen yhteistyö siinäkin lohkossa, puhumattakaan nyt YK:ssa toimimisesta tai joissain muissakin kansainvälisissä yhteyksissä. Keskeinen foorumi.

Ulkoapäin usein katsottuna... Otan nyt esimerkin vain siitä, mikä tulee hetken kuluttua tuossa enemmän esille, kun puhutaan Etyj-järjestöstä, Keski-Aasian, joka kuuluu alueena myöskin Etyjin piiriin: Siellä on Keski-Aasiassa usein tähyilty tänne Pohjolan suuntaan ja todettu, olisiko tästä pohjoismaisesta yhteistyöstä mallia heille. Kun itse olen ollut erityisedustajanakin tuolla alueella Etyjin puolelta joskus aikoinani, niin hyvin usein on leikitelty siellä, mikä näistä viidestä Keski-Aasian maasta on mikäkin Pohjoismaa ja millä tavalla ne voisivat toimia. Itse asiassa se on sen verran ottanut tulta, jos olen ymmärtänyt oikein, että oikeastaan kysyisin Väyryseltä: kuinka paljon teillä on nyt nimenomaan Keski-Aasian suuntaan ollut yhteistyötä? Olen ymmärtänyt, että siellä on ollut vuorovaikutuksia ja he ovat usein halunneet peilatakin tähän eurooppalaiseen kontekstiin omaa asemaansa. Siellä hankalasti geopolitiittisesti sijaitsevalla maa-alueella Kiinan ja Venäjän välissä tämä eurooppalainen tai ainakin pohjoismainen suuntaus ja pohjoismainen yhteistyö saattaisi heille toimia monellakin tavalla kiintoisana referenssinä ja yhteistyömuotona. [Puhemies ko-puttaa] Tätä halusin edustaja Väyryseltä tässä kysyä vielä.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Väyrynen.

18.02 Ville Väyrynen kok: Rouva puhemies! Keski-Aasiasta sen verran, että ehkä ensin nyt katsotaan meidän itsehallintoaluetilanne ja siirrytään sitten Keski-Aasiaan. Ei ole ollut vielä, ainakaan minä en ole ollut missään roolissa minkäänlaisessa keskustelussa liittyen Keski-Aasian tilanteeseen tai yhteistyökuvioihin meidän kanssamme tai edes yhtymäkohtiin.

Mutta tämä kysymys näistä itsehallintoalueista:

Niin kuin sanoin tuossa, niin päästiin kompromissiesitykseen, mutta se kompromissiesitys sisälsi itsehallintoalueitten osalta kaksi eri vaihtoehtoa, jotka lähtivät sitten neuvostolta eteenpäin hallituksille harkittavaksi jatkoon. Ne eivät ole mitenkään perustavalla tavalla erilaisia toisistaan, niissä on ehkä tietynlaisia sanamuotopainotuksia. Se kuvastaa sitä, mikä se ongelma sitten loppujen lopuksi oli.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 116/2024 vp

Se minun tulkintani on se, että se liittyi aika paljon nimenomaan näihin kunkin maan eli käytännössä Suomen ja Tanskan perustuslaillisiin tulkintoihin: Tanska, Färsaaret ja Grönlanti sekä meillä Ahvenanmaa. Yksi semmoinen yllätys, mikä ilmeisesti on tullut tämän prosessin aikana, oli se, että nämä eivät ole täysin yhteismitallisia suhteessa emomaahansa. Jollakin lailla ilmeisesti siinä prosessin alkuvaiheessa ajateltiin, että nämä on helppo niputtaa yhdeksi kokonaisuudeksi suhteessa Pohjoismaiden neuvostoon ja on helppo tehdä semmoinen yhteismitallinen päivitys tähän sopimukseen. Se on ilmeisesti tullut sitten jossain vaiheessa yllätyksenä etenkin näitten valtioitten jäsenille, jotka eivät ole Tanskasta tai Suomesta. Tämä aiheutti tässä lopussa vähän, sanotaan, töitä, ja niitä sanamuotoja veivattiin edestakaisin.

Sitten se meni vähän ehkä niin, mistä annettiin oikeastaan palautettakin Suomen valtuuskunnan puolesta eteenpäin, että se prosessi oli vähän hankala, koska puhuttiin kahdeksasta eri alueesta ja siellä jokainen piti erikseen palaveria, sorvattiin kompromissiehdotuksia ja ne sinkoivat edestakaisin, niin että se oli vähän hankalaa sitten loppujen lopuksi siitä eteenpäin, kun ymmärrettiin tämä eroavaisuus. Mutta se loppuvaihe meni erittäin hyvin, sieltä saatiin hyvä ehdotus eteenpäin. Se on tosiaan muuten täysin yksimielinen ehdotus hallituksille, mutta tosiaan tässä itsehallintoalueitten kohdalla on kaksi erillistä vaihtoehtoa edetä, mutta nekin ovat pääasiassa sanamuotoihin liittyviä eroja.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Kokko.

18.05 Jani Kokko sd: Arvoisa puhemies! Valtuuskunnan puheenjohtaja hyvin kuvasi nyt tuon itsehallinnosta tehdyn kirjauksen ja sen problematiikan. Siinä missä Suomen perustuslaki määrittelee aika selkeästi Ahvenanmaan ja Suomen suhteen, Tanskan kohdalla se on hieman monimutkaisempi Grönlannin ja Färsaarten osalta. Toisaalta näissä keskusteluissa on kyllä sekä viime vuoden aikana että tänä vuonna näyttäytynyt, että tämä on aika pitkälti kyllä Tanskan sisäpoliittinen kysymys, miten he järjestävät suhteensa ja tulevaisuutensa näihin itsehallintoalueisiin. Mutta kerta nyt nämä itsehallintoalueet nousivat esille, niin erityisesti ehkä Färsaarten ja Grönlannin kohdalla ei voi olla mainitsematta nimenomaan heidän turvallisuuspoliittista ulottuvuuttaan. Sekä Färsaaret että Grönlanti ovat osa tätä Grönlannin, Islannin, Färsaarten muodostamaa kapeikkoa, joka on erityisesti Pohjolan puolustuksen ja Pohjois-Atlantin meriliikenteen vapauden kannalta erittäin kriittistä aluetta ollut jo kylmän sodan aikana ja on edelleen.

Jos katsoo, minkälaisista jalansijaa Kiina on ottanut arktisella alueella ja erityisesti min-käläisiä suhteita he ovat muun muassa Grönlantiin ja Färsaarille luoneet, niin kun viime keväänä Pohjoismaiden neuvosto piti Färsaarilla kokouksen ja keskusteltiin Färsaarten edustajien ja itsehallintoalueen johtajien kanssa, kyllä siellä hyvin monessa puheenvuorossa oli nimenomaan se taloudellinen yhteistyö Kiinan kanssa, miten Kiina on investoinut saarien infrastruktuuriin ja moniin muihin kysymyksiin. Herättää kyllä tietystä mielessä huolta, mitenkä tasapainoisesti kyetään varmistamaan itsehallintoalueiden rooli ja heidän toimintavapautensa osana Pohjoismaiden neuvostoa, mutta kuitenkin nämä tietyt uudet turvallisuuspoliittiset reunaehdot huomioiden. Ja se ei varmasti ole kenellekään yllätys, millä tavalla Kiina katsoo muun muassa Grönlannin luonnonvarojen perään ja siihen, mitenkä siellä itsehallintoalue tulevaisuudessa mahdollisesti niitä pyrkii hyödyntämään. Tämä on tietysti tässä keskustelussa erittäin hyvä ottaa huomioon, että tämä ei ole pelkästään juridinen itsehallintokeskustelu vaan että tässä on nämä turvallisuuspoliittisetkin ulottuvuudet.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 116/2024 vp

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Skinnari.

18.07 Ville Skinnari sd: Arvoisa puhemies! Edustaja Kiljunen täällä kysyi ihan hyvän kysymyksen, että onko Pohjoismaiden neuvostossa Keski-Aasian asiat esillä. Ei ehkä siellä suoranaisesti, mutta kyllähän Pohjoismaat tekevät Keski-Aasiaan liittyvää työtä yhdessä, esimerkiksi tuossa meidän seuraavassa aiheessa eli Etyjissä, mutta siihenkin liittyy juuri se, että Pohjoismaat tekevät yhdessä. Ja se, miksi tämä toimii niin hyvin Pohjoismaiden kesken, liittyy just nyt siihen meidän yhteiseen hienoon historiaan vuosikymmeniltä. Me pystymme yhdessä viemään pohjoismaista ajattelua, pohjoismaista tekemistä, pohjoismaisia arvoja, eteenpäin oikeastaan kaikissa monenkeskisissä organisaatioissa.

Sen takia minun mielestäni keskustelu siitä, pitäisikö Pohjoismaiden neuvostoa laajentaa, on keskustelu, mihin minä suhtautuisin aika varovaisesti, koska meillä on kuitenkin yhteinen kieli. Se on hyvin ainutlaatuista. Meillä on yhteinen kansainvälinen salakieli, eli tällainen skandinaavinen kieli — mitä me kaikki puhumme tietysti vähän omalla tavallamme — mutta uskokaa tai älkää, sillä on ihan mieletön arvo, kun ollaan jossain sellaisessa paikassa, missä esimerkin englannin kieltä ei kannata tai voi käyttää, kun halutaan puhua luottamuksella.

Minä muistan, arvoisa puhemies, kun aloittelin täällä noin kymmenen vuotta nuorempana tätä työtä kansanedustajana, mitä muutama kokenut edustaja — valitettavasti osa jo edesmenneistä — sanoi minulle, kun minä kysyin, että minkä minä näistä monenkeskisistä organisaatioista nyt ottaisin, mikä kannattaisi ottaa. Vastaus oli, että ota poika tuo Pohjoismaiden neuvosto, siitä on sinulle eniten hyötyä, koska Pohjoismaiden rooli vain kasvaa, ja näinhän tässä kävi. Tietysti Keski-Aasian osalta — jos saan nyt luvalla sanoa — edustajat Kanerva ja Tuomioja usein muistuttivat minua, että vie se pohjoismainen malli myös sinne Keski-Aasiaan, ja minä luulen, että tämä työ nyt ainakin jatkuu meidän sukupolvella, mutta voi olla, että se jatkuu vielä seuraavallakin.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Kiljunen.

18.09 Kimmo Kiljunen sd: Arvoisa puhemies! Me tähän Keski-Aasia-teemaan ehkä vielä joudumme palaamaan ja saamme itse asiassa palata vielä, kun käsitellään erityisesti Etyj-järjestöä hetken kuluttua.

Mutta reagoin ensin nopeasti tähän keskusteluun, kun on pohdittu sitä, pitäisikö balttien tulla mukaan Pohjoismaiden neuvoston työhön. Muistan, että joskus parikymmentä vuotta sitten itsekin olen aktiivisesti pohtinut sitä vaihtoehtoa, että nämä kahdeksan Pohjolan pientä maata löytäisivät toinen toisensa, mukaan lukien sitten mahdollinen EU-polku, jossa sielläkin voisi tätä yhteistyötä olla, vaikka me tiedämme, että Norja ja Islanti eivät siinä olekaan mukana.

Mutta siinä oli se yksi tekijä, joka oli ehkä huulenheiton tasolla, joka enemmän menee juuri tuohon, mitä Skinnari sanoi, kielenkäyttöön ja kieleen. Olihan siinä se ongelma — glurps — että skandinaviska on se yhteinen kieli, mutta kyllä suomalaiset delegaatit ja islantilaiset delegaatit usein löytävät toisensa siitä, että olisi se hyvä, kun täällä voitaisiin käyttää englantia tai käyttäisimme englantia. Jos baltit tulisivat mukaan, niin sitten se olisi selvä, että se olisi meidän yhteinen kokouskielemme, käyttökielemme. Mutta luulen, että edustaja Skinnari on oikeassa siinä, että sillä on kyllä oma identiteettiarvonsa, että meillä on tämä: Vi kan snacka också på svenska här om det är nödvändigt. Se on tärkeää.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 116/2024 vp

Oikeastaan käytän tämän puheenvuoron sen vuoksi, että jäin vielä miettimään — kun edustaja Väyrysellä on näköjään puheenvuoro tuolla perässäni, niin hän voi vielä argumentoidakin perään viivyttämättä liiaksi tätä keskustelua — tätä siitä kulmasta, kun totesitte, että meillä on ehkä väärä mielikuva, yleismielikuva, Pohjoismaiden neuvostosta ja Pohjolan maista ja itsehallintoalueista, se, että ne olisivat homogeenisiä, että nämä kolme aluetta olisivat ikään kuin samantyyppisessä asemassa suhteessa emämaahan: Färseet, Grönlanti, Ahvenanmaa. Te totesitte äsken, että näin ei ole ja että siellä on yllättävän suuriakin eroja, ja yhdyin siihen, koska pystyn tunnistamaan ne erot.

Meillä Ahvenanmaalla on tehty Kansainliiton kautta aikoinaan vuonna 2021 tämä ratkaisu, jossa tehtiin tämä, voidaan sanoa, separatistinen liike. Tämä pyrkimys irrottautua Suomesta typistyi siihen, että annettiin iso itsehallinto alueelle ja alue säilyi Suomen suvereniteetissa. Silloin kaikki osapuolet, Ruotsi, suomalaiset ja ahvenmaalaiset, olivat tyytyväisiä ratkaisuun, mutta tänä päivänä jo pitkään kaikki ovat todenneet, että tämä oli loistavin mahdollinen ratkaisu. Ahvenanmaallahan ei ole olemassa aidosti — siellä on muutama henkilö — liikettä, joka olisi ajamassa Ahvenanmaata erilleen Suomesta itsenäiseksi tai osaksi Ruotsia, sitä ei ole. Sen sijaan Grönlannissa on melkoisen vahvakin. Färseilläkin on asiasta keskusteltu, siitä, pitäisikö itsehallintoa laventaa, pitäisikö sen ulottua jopa suvereniteetin tasolle. Se on enemmän resursseista kiinni, koska Tanskan budjetin varassa molemmat alueet toimivat. Grönlannilla alkaa olla myöskin luonnonvaroja jo sen verran käytössä, että sitä on pitkään pohdittu, olisiko siellä jopa resurssit itse irrottautua.

Sitten tuli tämä iso kulma, minkä edustajat Kokko ja Skinnari toivat esille, joka liittyi geopolitiikkaan ja suurstrategioihin ja suurvaltaintresseihin. Vai toitteko tekin sen esille? Eli silloin tullaan näihin dilemmoihin ja isoihin kysymyksiin.

Mutta jäin kysymään sitä teiltä, ovatko grönlantilaiset edustajat esiintyessään Pohjoismaiden neuvostossa vannoutuneesti itsehallintomallin takana, vai onko siellä jossain käytäväkeskusteluissa pohdittu sitä, tulisivatko he jopa itsekin toimeen.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Väyrynen.

18.13 Ville Väyrynen kok: Joo, siis oikeastaan varmaan keskeinen pointti on se, että jos me näitä kolme aluetta tässä prosessissa katsotaan ja me keskustellaan tästä Helsingin sopimuksen avaamisesta, niin minä luulen, että jokaisella näillä itsehallintoalueellakin on pikkusen eri lähtökohdat siihen. Siellä kaikki aistivat sen, että Färseillä on hyvin vahva itsenäistymispyrkimys. Grönlannin suhde on ehkä sinne ministerineuvostoon enemmän ongelmallinen kuin varsinaisesti Pohjoismaiden neuvostoon, joskin he sielläkin etsivät asemaansa.

Minulle on tullut henkilökohtaisesti mielikuva, että ehkä Färseillä nimenomaan se itsenäistymispyrkimys on vielä isompi kuin Grönlannilla. Jos ajattelee heidän riippuvaisuuttaan Tanskan budjetista, niin kyllä minä muistelen, että Grönlanti on huomattavan paljon riippuvaisempi edelleen — vuosittain puhutaan 70—80 prosentista, ellen väärin muista — ja Färseiden kohdalla se menee melkein toisinpäin. Eli en tiedä ihan tarkkaan grönlantilaisten vakavaa suhtautumista omaan mahdolliseen itsenäistymiseensä, mutta tämän prosessin kannalta ongelmallisinta asia oli se, että nämä kolme itsehallinto-alueellakin lähtivät minun mielestäni koko prosessiin vähän eri lähtökohdista, ehkä jopa eri tavoitteilla — ainakin se oli mielikuva, mikä tuli ulkopuolisena sitä katsellessa — ja sen takia oli hyvin hankala sovittaa yhteen tätä koko prosessia.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 116/2024 vp

Mikä oikeastaan jäi korostamatta omassa puheenvuorossa, mikä tässä on tullut monella muulla, niin kyllähän kaikista tärkeintä on tulevaisuudessa se, että meillä nimenomaan nämä kahdeksan aluetta ovat yhdessä. Grönlannilla on oma valtava merkityksensä varmasti tulevaisuudessa arktisen alueen tilanteen kannalta. Samaan hengenvetoon minäkin sanoisin sen, että en olisi kauhean innolla lähdössä kasvattamaan Pohjoismaiden neuvostoa tästä enää laajemmaksi tässä hetkessä. Totta kai koskaan ei tiedä — me ollaan nähty, mitä tässä viiden vuoden aikana on maailmassa tapahtunut, kukaan ei osaa ennustaa — mutta tällä hetkellä meidän on saatava tämä itsehallintoalueitten tilanne ja koko Pohjoismaiden neuvoston tilanne vakiinnutettua, niin kuin se tällä hetkellä on, että pystytään yhtenäisenä Pohjolana menemään eteenpäin ja pitämään huolta arktisen alueen turvallisuudesta ja yhtenäisyydestä ja siitä, että me näymme maailmalla. Kyllä minun mielestäni tällä hetkellä tässä mielessä vallitseva tilanne on se, mitä minä ajan.

Keski-Aasian yhteistyö on ilman muuta tervetullutta, kaikki yhteistyö on tervetullutta, mutta en osaa siihen sen syvemmin mennä. Niin kuin sanoin, en ole Pohjoismaiden neuvoston tiimoilta Keski-Aasian yhteistyöhön vielä millään tavalla perehtynyt enkä keskusteluissa ollut mukana. — Kiitos tästä.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Ja vielä edustajat Kiljunen ja Kokko.

18.15 Kimmo Kiljunen sd: Aivan lyhyesti, kun tämä nyt meni tällaiseksi pohdiskeluksi, vähän utopioidenkin varaan — ei utopioiden mutta prosessien varaan — ja yllättävää voi tapahtua.

Kyllähän toistakymmentä vuotta sitten, kun Scottish National Party oli hyvin vahvoilla ja Skotlannissa oli vahva liike, jopa äänestyksiä, referendumeja, itsenäistymisestä, siellä oli se ehdotus, että ristiliput ovat kaikki yhdessä ja samassa järjestössä mukana, jolloin jos Skotlanti olisi itsenäistynyt, niin sieltä olisi hyvin mahdollisesti tullut jäsenanomus Pohjoismaiden neuvostoon. Ja sama on tietysti Shetlandissa, joka on sitten taas saarialue siellä Englannin pohjoisosissa, jolla onkin jo viikinkiajoilta pitkät tarinat olla potentiaalisesti osa Pohjolaa, ja sielläkin on ristilippu käytössä. Tässähän on näitäkin spekulatioita. Emmehän me voi tietää, miten tämä maailma tässä nyt menee. Jossakin kohdassa voi tulla yllättäviäkin siirtoja — me joudutaan sitten ehkä miettimään uudestaan tätä englannin kielnenkin asemaa, mitä edustaja Skinnari tässä mietti, jos näin tulisi tapahtumaan.

Mutta isoin prosessi on kuitenkin Euroopan integraatio sinänsä. Se nyt poistaa näitä rajoja meidän väliltämme niin paljon, että oikeastaan nämä ovat enää Euroopan unionin sisällä olevaa suvereniteetin jakamista, jaettua suvereniteettia. Että se iso kuva ei tässä tosiasiassa kuitenkaan muutu.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Kokko.

18.17 Jani Kokko sd: Arvoisa puhemies! Vielä lyhyesti: Kyllä varmasti ehkä Ahvenanmaan itsekin yllättyi, mihin heidät vedettiin tässä mukaan. Useammassakin tapaamisessa tuntui olevan niin, että he olivat suorastaan hämmentyneitä, että heitä yritettiin niputtaa tähän Grönlannin ja Färsaarten muodostamaan rintamaan yhdessä.

Varmasti tämä taloudellinen pidäke on se merkittävin, joka estää näitten alueiden täydellisen irtaantumisen Tanskasta. En tiedä, kun heidän kanssaan keskustelee Pohjoismai-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 116/2024 vp

den neuvostossa siitä, kuinka pitkälle tätä itsenäistymistä edes oikeasti harkitaan. Kyllä-hän sen näkee erityisesti Grönlannin kohdalla, kuinka vahva se taloudellinen sidos on Tanskan kanssa, kuinka vahvasti Tanska tulevaisuudessa olisi edes halukas Grönlantia ra-hoittamaan, varsinkin kun he tuntuvat korostavan upeata arktista, puhdasta luontoaan muun muassa yhtenä tämmöisenä matkailuvalttina, joka toisi tuloja itsenäiseen Grönlan-tiin, mutta myös luonnonvarojen hyödyntämistä. En ole ihan varma, onko se arktinen öl-jynporaous kiinalaisella rahalla toteutettuna Grönlannissa sitä kaikista parhainta ympäris-tön eteen tehtävää politiikkaa tai edes ilmastonmuutoksen torjuntaa.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Skinnari.

18.18 Ville Skinnari sd: Arvoisa puhemies! Itse Pohjoismaiden neuvostossa ja ehkä muu-tenkin olisin ehkä vähän diplomaattisen varovaisen hienotunteinen, kun keskustelen itse-hallinnosta, ja koin keskustelun aika haastavaksikin pohjoismaisissa pääkaupungeissa. Mutta jos puhemies sallii, niin ehkä nyt aktiivisille neuvoston jäsenille ja etenkin valtuus-kunnan puheenjohtajalle sellainen kaino, vieno toive, että nyt, kun maailma on mitä on, niin kuitenkin siitä nämä pääkaupungit ovat kuitenkin yhtä mieltä, että me kasattaisiin sel-laiset kymmenen pohjoismaista ratkaisua aika moneen asiaan, ja tämä vihreä siirtymä on ollut aivan siellä yläpäässä ja monta muutakin.

Mutta nyt jos koskaan, niin kuin tässä on todettu, Pohjoismaita arvostetaan äärettömän paljon, meiltä odotetaan ratkaisuja, ja ne ulottuvat kyllä sinne kaikkein vaikeimpiin eli ul-ko- ja turvallisuuspolitiikkaan. Myös ydinaseista meillä on ollut selkeä mielipide jo 70-lu-vulla. Monessa asiassa Pohjoismaat voivat näyttää tietä koko maailmalle.

Keskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi valiokunnan ehdotuksen kannanotoksi kertomuksen K 1/2024 vp joh-dosta. Asian käsittely päättyi.